

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedűs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, RIEGER JIMRE.

Megjelenik — július és augusztus havukat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Jobb később mint soha.

I.

A közoktatásügyi miniszter urnak a népoktatás ügyében a tanfelügyelőkhöz intézett körrendelete, melyet lapunkban is egész terjedelmében tettünk közzé, sajtóságon vegyes benyomást tön e sorok írójára. Ugyanis őszinte örömmel láttam, hogy köznevelésügyünk fő-fő öre és intézője és azon — közöttünk — már általánossá vált — szomorú tapasztalatra jött, hogy a népoktatás terén, kivált a tanítandó tananyag és ennek feldolgozása tekintetében meglehetősen határozatlan kapcsolódás vagy pedig illetéktelen nagy képüsködés alá rejtőzött visszaélés uralkodik. E sajnos tapasztalatot őszinte nyíltsággal elősmeri és a tanfelügyelő uraknak figyelmébe ajánlja, hogy értessék meg a nép oktatás közegeivel, miszerént a népoktatás célja nem a tudományos képzés adása a népiskola szerény falai közt, nem tájékozatlan kalandozás az ismeretek rengeteg mezején és főleg nem minden egységet nélkülöző képzés nyújtása a népoktatási törvényben felsorolt tantárgyak minél nagyobb terjedelemben eszközölt közlése által, hanem a „nép gyermekeinek felvilágosítása, a zsenge elmék képzése, a kijelölt tantárgyak mindenikének kevés, de jól megválogatott és tervszerűleg rendezett anyaga által.“

De az elpalástolhatatlan öröm nyilvánítása közben lelkünk mélyéből panaszszó is tör fel: panaszszó, de a mely nem nélkülözi a keserőséget, közel jár azon hangulathoz, mely a méltatlankodás bosszus kitérésnek szülője. Hogyan? Majdnem 10 év mulva venni észre az uralkodó bizonytalanságot, mely ha ártalmas a politikai életben, kétszeresen az a nevelésügyi politika terén? Hol kell tisztább tudattal működni mint a nevelés és oktatás terén? Hol lehet még állandó céltudatos eljárás mellett az eredményt tőlünk nem mindig függő körülmények miatt, valamint a legnemesebb törekvést

kockáztatva látni? Hol nyul az ember kényesebb ügyhöz mint épen a nép szívének, lelkének alakító műhelyében: a népiskolában? Hol találkozik évszázak által megszilárdult gátló akadályokkal, ha nem épen itt?

És — mondom — majdnem 10 év mulva tartsa szükségesnek a miniszter oly hangon felszólalni, mely bizony a néptanítók tájékoztatlanságát meglehetősen éles-séggel rója meg!

Nem akarok megfélemlkezni azon helyzetről és állásról, mely mint a tantestület közlönyének szerkesztőjét arra kötelez, hogy csak az ügy jobbra fordultának örüljek és a recriminációt bizzam azokra, kiket jobban megillet; de nem hallgathatok el egy megjegyzést, melyet a néptanítók védelmére hozhatok fel: volt alkalom, mindjárt a közoktatási törvény első alkalmazása közben szereshetett tapasztalatok alapján nemcsak felszólalni, de rendes utasítás, még pedig kellő paedagoiai tájékozást nyújtó utasítás alakjában intézőleg föllépni. Ki a hibás, hogy ezt elmulasztották? Nem nyomozom, de a néptanítókra ezt mondani: „a népiskolai tanítók általában véve, nincsenek kellőleg tájékozva, tulajdonképeni feladatok iránt s különösen azzal nincsenek tisztában, mely tantárgyakat tegyenek tanításuk közép és sulypontjává“ — nem épen felel meg a méltanyosságnak, melylyel pedig tartozunk talán a szegény néptanító iránt is.

Kik informálták úgy a miniszter urat, hogy a néptanítók „általában véve“ nincsenek tájékozva ily életbevágó, hivatásuk alapfeltételéhez tartozó ügyben? Hát a tanügyben a miniszter ur személyét képviselő tanfelügyelő urak vettek-e alkalmat maguknak ily általánosan tapasztalt sajnos körülmény erélyes feltüntetésére és közös egyetértő eljárással leendő orvoslás megkísértésére? Lehet, hogy figyelmemet kikerülte, de azt hiszem, hogy nem tuzok, ha állítom, hogy a l i g h a.

Ha a felsőbb oktatás terén felmerült szomorú tapasztalatok a miniszter urat enquete-ek egybehívására

sarkalták, a népoktatás terén sokkal hamarabb tehetne volna meg a szükséges intézkedést.

Bocsánat a megjegyzésért, mely bizonyára nem ellenzékieskedésből származik, mert a nevelés és oktatásügy a meddő vita — a szenvedélyes szóharc miatt többet szenved mint nyer, és ha valahol, e téren nem szabad az igazándi bölcseséget, a legméltóbb recriminációt is még fegyvernek sem használni; de származik e megjegyzés tisztán azon fájdalomból, melyet érezhet a népnevelésügy bármely barátja, ha elgondolja, hogy ily főfontosságú utmutatásnak az intéző körökből a visszaélések látása és keserű tapasztalatok hatása alatt kellett származni. A férreértés rendes emberi dolog, de még sem kellett volna engedni, hogy a félreértés azon tájékozatlanságig fokozódjék, melyet az említett közoktatásügyi miniszteri rendelet néptanítóink szemére lobbant. Ez úgyről és pedig mindenek előtt a tájékozatlanság keletkezéséről fogok egyet mást a lehető tárgyiasággal közelebről elmondani.

Hegedüs István.

Czélszerű-e az intelligens proletáriátust a nőnemre is kiterjeszteni.*)

Móttó: Nők a tudományban és művészetben soha sem vihetik a középszerűsége felül. Toll és kard a férfit illeti, úgy a mint a nőt bölcső és háztartás. Ha bármelyik a másiknak dolgába elegyedik, meghamisítja a természetet.

Széchenyi.

Valahányszor napjainkban a női munkakérdés és életpályák szóba jönnek — és ez ugyanis gyakran meg-esik, mi annak fontosságát eléggé igazolja —, a dologhoz szólók nagy része az egész kérdést azon követelés megvalósításával véli megoldhatónak, miszerént nyitassanak meg a férfiak által elfoglalt életpályák, s ezek között első helyen a tudományos életpálya, a nők számámára is. Indokolni akarják pedig az illetők ezen követelést annak bizonyítgatásával, miszerént a nő, szellemi tehetségeire nézve, ide értve első helyen az értelmét is, a férfival teljesen egy vonalon áll. Hoznak fel számtalan példákat arra, hogy még azon esetben is, ha az értelmi tehetség az agy terjedelmétől függ is — a nőnem a férfi mögött nem áll, mert még elismert tudósoknak agy tömege is, nem egy esetben, a nők agytömegének közép számát sem érte el.

Ha azonban ezen eseteket normatívumok gyanánt elfogadnók is — bár nem hallgathatom el azon megjegyzést, hogy a kivételes esetek, bármily gyakoriak is, állandó szabályt nem alkotnak — még akkor is marad a dolognak egy bökkenője. Ugyanis tudjuk, hogy az agy tömege nagyon különböző anyagokból áll. Hogy

ezen anyagok melyike eminenter a szellemi tevékenység eszköze — az még mind eddig függő kérdés.

Ebből folyólag a női és férfi agy egyen terjedelme mellett is, egyiknek vagy másiknak fölénye nem okvetlen következik. Döntessék azonban el azon kérdés, hogy vajjon a női vagy férfi agy tömege nagyobb-e bármiként, hogy melyikében foglalnak nagyobb mértékben helyet az értelmiség úgy nevezhető substantiái; előttem megecáfolhatatlannak látszik, hogy az agyszerkezet és idegrendszer s ennek folytán az ember egész szellemi lényé, a testi élet szorosabban vett szerveitől nem függetlenül működő valami, hanem azokkal a legszorosabb összefüggésben, szerves életműködésben van. Ennek folytán, valamint testi szervezete, alkotása, a részek aránya, mely utóbbit nem szabad csekélyre becsülni, más a nőnél, mint a férfinnál; ép oly elűtő az elsőnek egész idegrendszere, és így szellemi élete is az utóbbiétól. A mint a növényeknél a virágok porodáit — hímzárait — a magasabb kert-művészet minden eszközeivel is, soha arra nem fogják kényszeríteni, hogy magot és gyümölcsöt teremjenek; ép oly világos előttem, hogy a nőnek nem csak testi szervezete más, mint a férfié, hanem szellemi élete és így hivatása is. Mert hisz test és lélek nem egymástól külön, hanem egymással és egymást áthatva létezik.

Távol legyen azonban tőlem még csak gondolata is annak, mintha én a mondottak által a nőnem erkölcsi becsét és társadalmi hivatásának fontosságát a férfié mögé akarnám helyezni: csak is azt akartam hangsúlyozni, hogy más lévén a nőnek testi és lelki szervezete, másnak kell tehát lenni munkakörének is. Ha a „nő a férfiak dolgába elegyedik, meghamisítja a természetet.“ (L. e. kérdést bővebben: Nőkérdés, hazai viszonyainkra való tekintettel. Irta Somogyi G. Kaplathó Dobrovzsky és Franke könyvkereskedésében Budapest IV. k. egyetem n. 2. sz.)

Az előzők megmondolása után lehetetlen fájdalommal nem szemlélnünk azon törekvéseket, hogy ne mondjam vergődéseket, melyek napjainkban a nőből erőnek erejével tudóst, törvényhozót, tanárt, hivatalnokot stb. akarnak formálni. — Hogy a nő is életszervezetének és hivatásának megfelelő alapos készütségben részesíttessék — azt igen én is követelem; csak azt ne akarjuk ez által elérni, hogy a nő a különböző életpályákon — tehát a tudományosan is — a férfit helyettesítse, vagy őt épen kiszorítsa.

Eltekintve egyébként attól, hogy a nő physiologiai és psychologiai szervezeténél fogva, a tudományos pályákra alkalmas-e; lássuk vajjon czélszerű, sőt tanácsos-e őt társadalmi és politikai tekintetekből e pályákra előkészíteni és bocsátani?

Ha hazai kultur állapotainkon végig tekintünk, még egyoldalról megdöbbenve kell látnunk, hogy azon kezdetleges miveltiségi állapotot is, melyet az irni vagy olvasni-tudás nyújt az embernek, az összes népességnek

*) Nem lesz érdektelen e cikk; mivel ettől eltérő szellemben történt e lapok hasábjain felszólalás.

kevesebb, mint fele — 46-55%, számokban kifejezve 4.876,000 : 10.946,000 lakos közül — birja; más oldalról az u. n. értelmi kereset után élők száma oly nagy, mint talán Európa egy államában sem. (Mintegy 2%, sőt családostul bizonyosan tehető 5-6%). Ha az értelmi kereset után élők csakugyan szakképzett és — végzett osztályt alkotnának — ugy ez kultur állapotainknak legszebb fényoldala volna; de a legnagyobb baj éppen abban rejlik, hogy a tudományos pályára lépettek és lépők nagy része, szellemi vagy anyagi okok miatt, a pálya közepén vagy tán éppen végén, abba bele dől, pályát nem végez; s mint ilyen hereként tengeti a társadalmak sőt magának is terhül szolgáló, nem ritkán jobb sorsra méltó életét.

Nevezhetők-e ezen sem földmives, sem iparos, sem tudományos készütséggel nem bíró osztályt egyébként oly találóan, mint e kifejezéssel: *intelligens proletariatus*?

Mily nagy ezen osztály, azt a mindennapi életből eléggé tudjuk, de azért a következőkben számok által is iparkodom előtűntetni. De mindenek előtt azt kérdelem, hogy vajjon jól felfogott érdekünk kívánatossá, sőt megengedhetővé teszi-e, hogy ezen már meglevő intelligens proletariatus, mely fájdalom! mind inkább inkább és pedig ijesztő mérvekben terjed, a nőnemre is átvigyük?

Hogy ide vonatkozó következtetéseinknek biztos alapja legyen — nem fog árítani, ha közép- és főiskoláink népességének s az azokból évenként kilépetteknek statistikai viszonyait e szempontból teszszük vizsgálatunk tárgyává.

(Folytatjuk.)

Somogyi Géza.

Hogyan állítsa be a tanító az iskolai könyvtárt?

(Vége.)

Minthogy az iskolai könyvtár, valamint az iskolába járó növendékek, úgy az iskolából kikerült ifjak és felnőttek számára is állítatik; a férfi nemen levők részére, úgy a nők részére, ezeknek tekintetbe vételével, a könyvek beszerzésénél nagy súly fektetendő arra, hogy azok, a tanulók osztályához életkorához, a felnőttek értelmi fejlettségéhez és az olvasók nembeli különbségéhez mérten tervszerűen legyenek megválasztva. Jó és hasznos könyvek olvasása által terjed a közművelődés, finomodik az izlés, javulnak az erkölcsök; azért az iskolai könyvtárba kiválólag erkölcsi irányu, közhasznu ismereteket tartalmazó, — de a lehetőleg minden irányu népfoglalkozásnak megfelelő népies olvasmányok vásárlandók.

Ilyen irányu könyvek irodalmunkban ma már bőven találhatóak, részint fordításokban, melyek közül néhányat felemlitek, pl: A Franklin társulat kiadványai-

ban: „Vasárnapi könyvtár, 30 füzet, Kis nemzeti muzeum, Családi könyvtár, Olcsó könyvtár, Történelmi könyvtár, mindenik több példányban; Smidt K. ifjúsági-iratai 10 kötet, Andersen meséi, Hoffmann elbeszélések stb. Dolinay Hasznos mulattatója és Lányok lapjának több évi folyama stb. Említett művek mind ismeretesekek, hasznos és jó olvasmányok, s a mellett olcsók s bármely iskolai könyvtárban helyet foglalhatnak. Itt csak néhányat említettem fel az ifjúsági és népirodalmi művekből tájékozásul, ezeken kívül hiszem, hogy minden tanító ismer eleget, részint közvetlen olvasás útján, részint a hírlapok ismertetéséből, melyek az iskolai könyvtárba megvásárolhatók. Vagy pedig igen ajánlható a népirodalom terjesztő pesti központi bizottság által egybeállított könyvjegyzék, melyben a nép számára ajánlható könyvek nagy számmal találhatóak.

Alap is van, könyv is van, tehát a könyvtár beállítására és annak czélszerű használata egyedül a tanító teendője, az ő erélyétől és tehetségétől függ, hogy az létrejöjjön és előmozdítsa a közművelődést. Ha a könyvtár be van állítva, akkor tudnia kell a tanítónak az is, mily módszertani használat által értékesíthető és terjeszthető ki a nép minden osztályára az olvasás általi önképzés.

Mi kik legközvetlenebb összeköttetésben állunk a néppel, ismerjük életfoglalkozását, és erkölcsi szokásait tudjuk, hogy felnőtt népünk az önművelődés e nemével nem ismeretes, nincs megszokva vele: azért nem is várható tőle, bármily gazdagon-ellátott könyvtár is áll rendelkezésére, hogy azt használni, értékesíteni tudja. Arra elő kell készíteni a népet, belé kell nevelni, még pedig az iskolában. Éppen azért a könyvtár használatát előre az iskolában kell megkezdeni; ott kell felébreszteni az önképzés iránti nemes ösztönt, s a hasznos könyvek olvasása iránti vágyat annyira beoltani a növendék lelkébe, hogy az mintegy életszükségletévé váljék, a mely által az élet különböző eseteiben hasznos utmutatást nyerjen. Azért tehát az iskolai könyvtár ugy tekintendő és használandó, mint bármely más népnevelési eszköz, melyet a tanító az oktatásnál használ. Kötelessége tehát a tanítónak, hogy könyvtára minden daraját ismerje, gondosan átolvassa, mert csak ez esetben tudja, mely növendéknek, milyen irányu és tartalmu könyvet adhat olvasás végett.

Midőn már az iskolába járó gyermek készséggel és értelemmel olvasni megtanult a könyvtár használata megkezdhető pl. a 4-ik el. osztályban, oly formán: hogy a tanító beviszi a könyvtárnak egy alkalmas darabját, olyat mely az alkalommal tanítása tárgyához tartozik, azt tanítványai előtt egy vagy két órán felolvassa, a benne előforduló főbb dolgokat nekik magyaráztatja, azután őket is kikérdezi mennyire értették meg a hallottakat. Az olvasás iránti érdeklődés felébresztése czéljából figyelmezteti, hogy az iskolában nem

lehet ám mindent megtanulni, hanem a ki azt akarja, hogy értelmes és okos ember legyen, azonkívül is olvasgatnia kell más jó könyvekből, mert azokból sok szép és hasznos dolgot tanulhat. Egy néhány órai ilyen gyakorlat után ha észrevette a tanító, hogy a gyermekek érdeklődnek az ily könyvek iránt, mintegy kedvezményből értékre adja: ha szorgalmasok és jók lesznek nekik is ad olvasás végett ily könyveket, melyet haza is vihetnek egy pár napra míg szabadidejükben el is olvashatják. Mikor aztán a könyveket felhozták, szintén kérdéseket tesz a tanító, meggyőződést szerzendő, valjon elolvasták-e, és hogyan értették meg, s e közben szintén magyarázó felvilágosítást nyújt az olvasottak megérthetésére. Ez nem nehéz dolog, mert a tanítónak ösmerni kell minden darabját. Ez első kísérletet folytatja a tanító ezen osztályban, s hihető, hogy már ez évben megszeretik az olvasást, melyet folytonosan még ápolni s meggyökereztetni a tanító ügyességétől és nevelésbeni jártasságától függ.

A megkezdett alapon a többi osztályban is, 5-ik 6-dikban folytatja a magán olvasást, szem előtt tartván, hogy mindig az iskolai tantárgyak keretébe tartozó, a tanulók felfogási képességéhez alkalmas olvasni valóval látja el, mintegy kibővítésül az iskolába tanultaknak.

Hogy az olvasásnak maradandóbb becsé legyen, készített minden növendékkel egy kis füzetet, abba bevezetetteti lassanként, megtanítja az olvasottak rövid tartalmának feljegyzésére; ez által tudni fogják miféle könyveket olvastak és micsoda tárgyról. Természetesen ez a felsőbb osztályba tartozik az 5-dik és 6-dikba. Ugyanekkor figyelmezteti őket, hogy az olvasásra kivett könyvet otthon szülőik körében olvassák fennhangon, hogy ők is hallhassák mi van írva a könyvekbe, ily módon megszeretik a felnőttek is az olvasást s ha alkalom lesz nyújtva nekik, nem fognak idegenkedni üres idejükben az olvasástól.

Ha az említett módon gyakoroltuk az iskolai évek alatt az olvasást, bizonyára elég jártasságot szereztek és elége megerősödtek arra, hogy az iskolát elhagyva olvasás útján tovább képezzék magokat, miután tudomásukra hozza a tanító, hogy a miért kiléptek onnan, a könyvtár ezután is rendelkezésükre áll, s a kik szeretnek hasznos dolgokat olvasni, a tanító által meghatározott napokon mindig kaphatnak könyveket, mivel az a könyvtár épen azért van, hogy legyen honnan azután is képezhessék magukat.

De hátra van még az ismétlődő iskola. Ha hetenként egyszer, vagy kétszer is jönnek fel az iskolába az ismétlők, mégis csak az iskolához tartoznak. Az ismétlés célja, hogy a mit a hat évi mindennapi iskolában tanultak, azt ismételve ismereteiket tovább bővítsék s állandósítsák, hogy hasznát vehessék a gyakorlati életben. Én az ismétlődő oktatást szorosán az iskolai könyvtár használására fordítanám; ugyanis télen kétszer, nyá-

ron egyszer jönnek fel, s a legtöbbször pedig ekkor is felváltva kiki maradnak, a törvény minden szigora mellett is, az eredmény mondhatni semmi. Fájó szívvel tapasztalja a tanító, hogy minden munkája és igyekezete, hogyan megy füstbe, mikép felejtik napról-napra el az iskolában tanultakat, ugy annyira, hogy egy pár év alatt még azok is nehézséggel olvasnak, kik az iskolában szorgalmasoknak látszottak. Egyéb tárgyakkal pedig ugy vannak, mint ősszel a falevele, nem hogy még újat tanulhatnának s tovább bővíthetnék ismereteiket. Tudomásom szerint a legtöbb helyt így van.

Azért szeretném az ismétlődő oktatást kizárólag az iskolai könyvtár használatára fektetni; mert itt már ugyse tekinti rendes iskolásnak magát, nem végzi el a tanító által kiszabott teendőket — vagy feledékenységből, vagy hanyagságból: az iskolában alkalmazni szokott fegyelmi eszközök előttök némileg gyermekes és nevetségesnek látszanak, más kényszerítés által pedig elidegenednek iskolától s tanulástól egyformán: ha azonban az iskolai könyvtár olvasására fektetjük a fő súlyt; ugy egyfelől nem fordulnak elő ezek a bajok, másfelől meg az olvasás útján önmunkássághoz szoknak, s megerősödnek a hasznos könyvek önálló használatában. Ez úton bizonyára több eredménye lenne az ismétlődő oktatásnak, mint a mennyit jelenleg felmutatni tudunk.

A rendes iskola három felső oszt.-ban a tanító ügyes és tapintatos vezetése mellett, annyira megszokhatják: az olvasást, hogy ismétlődő iskolában, mint fejlettebb koru és értelmesebb növendékek nem fordulnak el az olvasástól, ha a tanító felvilágosítja, hogy mennyire szükséges az önképzés minden embernek, ha boldogulni akar az életben.

Nekik már a mulattató olvasmányok mellett oly olvasmányokat ad, melyek foglalkozásaik köréhez tartoznak, mint pl. a földművelés, gyümölestermelés, a háziipar, szóval melyek a megélhetés különböző ágaihoz tartoznak, s szakszerű utmutatásul szolgálnak. Az ily könyvek ismertetésére és olvastatására fordítanám az ismétlést, mely három év éppen elegendő volna arra, hogy annyi jártasságát és ügyességet szerezzenek az olvasásban, hogy azután is midőn az ismétlődő iskolából is kiléptek, tovább folytassák az életben munkától ment szabad órájokban.

Az ismétlődő iskolából kilépendő növendékeknek szintén tudomására hozza a tanító, hogy a könyvtár ez után is rendelkezésükre áll, s ezután is vehetnek a meghatározott napon könyvet olvasás végett, s így alkalom lesz nyújtva, hogy mint felnőttek is folytonosan olvashassanak egész életükön keresztül; azt tartja a példa szó is: „a jó pap holtig tanul.“

S ha ezen módon sikerül a népet a közművelődés ezen mondhatni egyetlen eszköze iránt megnyerni, s lassanként felszaporodnék a felnőttek olvasó-közöniségének száma, a könnyebb kezelhetőség szempontjából, külön olvasó egyletté alakítható, a tanító felügyelete

alatt, mely rendes alapszabályokkal birva az iskolában mint közhelyen lenne felállítva. Ez azonban a jövő kérdése.

Az elmondottakban vélem az iskolai könyvtár beállítását és ezélszerű használatát.

A játékról.

(Felolvasatott a kolozsmegyei tanító-testület központi körének 1880. május 8-án tartott értekezletén.)

(Befejezés.)

A játék és munka közötti kapcsolat főnebbiekben kívül még abból is kitünik, hogy amaz ennek előkészítője. Pl. Mily gonddal öltöztetgeti a kis leányka bubáját, folyton ápolja s csinosítja, s mily boldog, ha anyjától egy szövötdarabkát kap, melyből bubájának új köntöst készíthet. — A nőnek jövő sorsa a leánykák játékaiban már mintegy előre jelezve van. A fiuknál nincs ily természetes utbaigazító. A fejletlen népeknél a gyermek ösztönszerűleg készül a munkára; a természeti népek gyermekei a mindennapi életben szükséges mesterfogásokat a játék alatt sajátítják el. Minél fejlettebb valamely nép, annál változatosabb játéknemek szokásosak azon nép gyermekei körében. A sokoldalú játékokból a gyermek egyik v. másik iránt kiváló előszeretetet tanusít, s ebből sokan következtetést vonnak le arra nézve, hogy a gyermeknek, mely életpálya iránt van kiváló hajlandósága. Ezt azonban csak részben tehetni, mert minél fiatalabb a gyermek, annál felületesebbek s változatosabbak hajlamai és törekvései. Ma szekeresdit-holnap katonásdit játszik, majd ismét mint kereskedő áruit kínálgatja s így tovább. A határozatlan ide-oda kapkodás jellemzi a kisebb gyermekek játékeit; de a nagyobb növendékeknél gyakran állandó hajlamok lépnek már fel, melyek valóban komoly figyelmet érdemelnek.

A játék fokozza a gyermek akaraterejét. Ezt főleg a társasjátékok eszközlik, melyeket a társadalmi együttélés előiskolái gyanánt tekinthetünk. — A társasjátékoknál a játzó erélyét folytonosan fokozni kénytelen, ha társát legyőzni óhajtja. Ügyeljünk azonban arra, nehogy a győzelem tudata önzővé s zsarnokká tegye a gyermeket. Hogy ezt megtehesük, a gyermeket játékközben figyelemmel kell kísérnünk; de a folytonos és szigorú felügyelet szükségtelen, sőt a mennyiben ez által a játék szabadsága kolóztatik, még káros is. A nevelő gyakran cselekvőleg is részt vehet növendékei játékában, így pl. új játéknemekre taníthatja őket. Ilyenkor azonban teljesen le kell ereszkednie azokhoz, látszólag gyermekké kell lennie, de e mellett nevelői feladatáról sem szabad megfeledkeznie.

Hogy játék alatt mikor válik szükségessé a beavatkozás, arra nézve irányadó csakis a helyes nevelői tapintat lehet.

A játék mint nevelési tényező, maig sem méltányoltatik eléggé a szülők részéről s mig folytonosan

hallhatni ily felkiáltásokat: „ne játszdójjál mindig, láss dologhoz!” stb. addig nagyon kevés szülőknek jut eszébe gyermekét a játékra ösztönözni, pedig miként fennebb láttuk a játék a nevelésnek majd minden ágában nevezetes tényezőként szerepel.

A játék paedagogiai előnyei felhasználására a családi nevelés körében, nagyon sok alkalom kínálkozik. Az anya vagy az idősb testvér; a még fejletlen, önállósággal s akaraterelylyel nem bíró kisednek játéka közben vezetője, esetleg társa lehet. Sajnos, hogy a családonál, főleg a nagyvárosi anyák körében, ennek kelő méltánylását elhanyagolják. E fontos kötelesség teljesítését szeretik a gyermekkertekre háritani. A Fröbel elvei szerint berendezett gyermekkert, ha kelő képzettségű nevelő, vagy nevelőnő vezérlete alatt áll, némileg pótolhatja ugyan a család mulasztásait, de teljesen aligha.

Fröbel Frigyes elveinek gyakorlati alkalmazása nagyon előmozdította a játéknak mint nevelési tényezőnek elismertetését. A Fröbel-féle gyermekkertek napjainkban mindinkább terjednek, mi mindenesetre öröndetes jelenség.

Fájdalom, hogy sokan vannak, kik Fröbel magasztos elveit félreértve a gyermekkerteket mesterkélő foglalkozások műhelyévé alakítják; mások még akkor is vezényszót hangoztatnak, mikor sokkal hasznosabb volna a tetszése szerint szabadon választott játéokban a gyermeket nem zavarni.

A gyermekkertekben gyakorolt egyes foglalkozásokról tekintélyes szakemberek is kedvezőtlenül nyilatkoztak. Így dr. Freichler svájci, lenkberni orvos egy nyilvános felolvasása alkalmával a már majdnem epidemicussá váló szembaj okairól értekezvén, 20 évi tapasztalás után azt állítja, hogy ennek főoka a gyermekeknek egyes játékszerekkel, színösszerakással, az alakok kitűzdelésével stb. való foglalkozás, mit leginkább a Fröbel-kertekben üznek. E tény mindenesetre figyelmet érdemel; nagyon kívánatos volna tehát, hogy a gyermekkertek, melyek a játék és munka egyesítése által oly hasznos szolgálatot tesznek a nevelésügyünk, munkatervökből minél előbb számüznék a tűzdelést s az ehez hasonló káros foglalkozásokat.

Miután főnebbiekben főbb vonalaiban vázoltuk a játék paedagogiai fontosságát, befejezésül emlékezzünk meg arról a nemzetről, a melynek nevelési eljárásában a játék a legnagyobb méltánylásban részesítettik, s ez az angol.

Angliában különösen a fiú iskolák mellett mindeütt nagy játéktért találunk. Az angol gyermekeknél a játék komoly munka, s e mellett kötelességszerű szórakozás. — A nappal jelentékeny részét a játéktéren tölti el a növendék; hol mindenki független ura önmagának, de e mellett meghódol a kész játékszabálynak; s így mig egyfelől akarat erélyét növeli, másfelől törvénytisztelethez szokik, mi az angol népnek egyik ki-

váló és szép jellemvonása. A lapdázás, boxirozás stb. nemcsak a középiskolai tanulóknak, hanem még az egyetemi polgároknak is kedvenc foglalkozása. Oxford és Cambridge tanulóinak csolnakversenyei európai hírnévre emelkedtek. Szóval az angol nép a játékot nevelési eszközül a legszélesebb körben fel tudja használni. Bár mi is követnők már e tekintetben az angolok példáját.

A játékkal kapcsolatosan a játékeszközökről kellene még szólnunk, erről azonban talán más alkalommal.

Rieger Imre.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A „fehérmegyei tantestület“ évi VI-ik uagygyűlése.

Tartatott f. é. szept. 9-én. Elnök: Göbel János György, jegyző Bardon József. Jelen volt 75 rendes tag élükön Kolossváry Miklós kir. tanácsos és tanfelügyelő ur ő n.-sága és Lukácsy Sándor miniszteri biztos mint vendég.

Az elnök üdvözlővén a jelenlevőket jeles megnyitó beszédével a gyűlést megnyitván, a tárgysorozat szerint először felolvasta a tantestület évi működéséről szóló jelentést, mely harsány éljenzés közt tudomásul vétett és Kolossváry Miklós ő nagyságának indítványára ezen, a tantestület minden működéséről oly kimerítő jelentést a közgyűlés kinyomatni és minden egyes tagnak megküldetni határozta.

1. Az évi jelentésből kitűnt, hogy a tantestület mind az 5 köre: székesfehérvári, moóri, vaáli, adonyi és sárbogárdi, pontosan megfelelt hivatásának.

Az évi jelentés után Kolossváry Miklós ur ő nagysága szólást kér és jelenti, hogy a közigazgatási bizottságnál lépéseket tett, miszerint a község bírái oda utasítassanak, hogy részint a szükséges tankönyveket megvegyék, részint a mulasztók neveiket pontosan beszo- gáltassák, de különösen, hogy az időnként tartandó gyűlésre a tanítóknak kocsit és 1 frt. napi dijt adjanak. A közgyűlés tudomásul vette. Azonban egyik másik tanító sajnosan az ellenkezőt tapasztalta, mert saját pénzén utazhatott; azért tehát nem csoda, hogy 52 rendes tag hiányzott.

2. Felolvasatott a tanácskozási ügyrend s az 1879. évi gyűlés jegyzőkönyve, — melyek tudomásul vétettek.

3. Nagy érdekeltséggel hallgatták a tagok a beérkezett pályamunkákról a tankönyv-bíráló bizottság jelentését.

Két pályamunka érkezett be: az egyik „Lassan járj tovább érsz,“ a másik: „Kisded hajlék hol születtem“ című jeligékkel. A bizottság az utóbbi jeligés földrajzi munkát ítélte jónak, a „Lassan járj tovább érsz“ című munkát csak dicséretesre méltatta. Ennél fogva az elnök a „Kisded hajlék“ jeligés levélkét fölbontá és kitűnt: Sziklay Gyula és Velösy Lipot székesfehérvári derék tanítók neve. — A közgyűlés lelkes éljenzéssel üdvözölte a fiatal szerzőket és azonnal az elnök a 10 aranyat nekik átadá. A dicséretre méltatott mű szerzőjének további buzditásul 3 aranyat adott jutalmul.

4. Gyakorlati előadást tartott Nemessányi Ádel

székesfehérvári polg. isk. tanítónő a növényország köréből. Előadásából sokat levont alig érthető sebes beszéde, különben előadása sikerültnek mondható. — Göbel János értekezést tartott az állatvédelemről és kapcsolatban indítványt tett, hogy a fehérmegyei tantestület, az aradvidéki tantestület példáját követvén, maga kebelében is alakítson állatvédelmi egyletet. — A közgyűlés az indítványt elfogadta és létesítését a közponi bizottságra bízta. Ezekután az idő már előrehaladott volt, — a gyűlés folytatása délutánra halasztatott.

5. Délután gyakorlati előadás tartatott. Varga László moóri ig. tanító az állatok bőrének kitévése és (isk.) muzeumok számára leendő eltartásáról. Előadása kissé hosszan tartott, de érdekes volt.

6. Tiszteletbeli tagokul megválasztottak; gr. Zichy Jenő, Supka Jeromos zirczi apát, Rill József és Buzogány Áron.

7. Herder Károly indítványozá: a) A ministeri tanterv alapján jeleltessék ki a fődolgozott tananyag minimuma az 1, 2, 3 és 4 tanítóval bíró iskolák részére. — b) A rendes iskoláztatás sürgettesék. — c) Bardon József főjegyzőnek és Tóth József pénztárnoknak önzetlen buzgó fáradságukért tiszteletdíjat kér adatni. A két első elfogadtatott, utóbbi a tanfelügyelő indítványára elejtetett, a mi a közgyűléstől nem volt loyális eljárás. (Feh. és Vid.)

8. Lukácsy Sándor ur előadást tartott a faiskolák kezeléséről. A tagok legnagyobb figyelemmel hallgatták ezen igen érdekes előadást és hálás köszönettel fogadták.

Beküldték szerkesztőségünkhöz a következő meghívást: A „Csongrád megyei tanító-egyesület“ (Alföldi tanító-egylet) ez évi rendes közgyűlését folyó 1880. évi szeptember hó 23, 24 és 25-én Csongrádon tartja meg, melyre az egyesület összes tagjai, valamint a tanügybarátok tisztelettel meghívotnak. A közgyűlés tárgyai: Szeptember hó 23-án délután 5 órakor általános értekezet. Szeptember 24-én délelőtt. (Kezdet 9 órakor.) 1. Elnöki évi jelentés. 2. Pénztári jelentés. 3. Könyvtári jelentés. 4. Jelentés az Eötvös-alap tárgyában. 5. Értekezés a mennyiségtan köréből. Előadó Sövényházy Antal. 6. Énektanítás a polgári iskolában. Előadó Roth Endre. Délután. (Kezdet 3 órakor.) 1. Az igazgató-tanítói állás kérdése. Előadó Vass Mátyás. 2. A természettan tanítási köre a népiskolában. Előadó Tóth Gyula. Szeptember 25-én délelőtt. (Kezdet 9 órakor.) 1. Számítási példatárak. Előadó Iczés József. 2. Az elemi iskolai történelmi tananyagról. Előadó Missuray János. 3. A nyelvtanítás célja a népiskolában. Előadó Fodor Ferencz. 4. A jövő évi költségvetés tárgyalása. Délután. (Kezdet 3 órakor.) 1. Tisztujtítás. 2. Disztornázás, rendező Bogó Mihály torna-tanító.

Szegeden, 1880. évi szeptember hó 9-én.

Nagy János,
egyesületi elnök.

T Á R C A .

Glossák a leányokról és a leány-iskolákról.

A jelesen szerkesztett „Journal of education“ hasábjain közelebről érdekes vita folyt azon, nálunk is nem kevésse vitatott, kérdés felől: a nyilvános leány nevelés miként lehetne egyeztetni a magán, a házi neveléssel?

Élénk felszólalásoknak nyitott tért a derék angol lap, melyek e kérdést különböző pártállásról vitatják meg. E vita adott alkalmat egy érdekes felszólalásra, melynek címe: „Szeljegyzetek a leányokról és leány-iskolákról.“ E cikk eszmemenetét kívánja e sorok írója ismertetni, mert nagyon korszerűnek tartja most, midőn a felső leány-iskola megnyitandó, annak ismertetését.

„Régi módi ember vagyok. A világot kevésse esme-rem; nem sok könyvet olvastam. De azt mondják, hogy egy harmincz évet még el nem ért férfi vagy nő véleménye felette alkalmas annak jelzésére, milyen áramlat kerekedik fejül. Ezért nem habozom a magam nézetét nyilvánítani. Nem vagyok sem tanult, sem híres egyén, de — nem vagyok még harmincz éves. Mély tisztelettel viseltem szép anyám iránt; és határozott aggodalom bolygat az ő szép unokája miatt.

Elismerem, hogy a nyilvános iskolák elhibázzák a dolgot a gyakorlatban, a magánintézetek az elméletben, az elvekre nézve. Nem vagyok magán nevelő, egy kontár író vagyok. Tehát némiképen semleges lehetek, egy a laikusok közül, ha szabad így szólanom.

Magam részéről nagyon szerelmes vagyok az ugynevezett „házi idomítás“-ban. Nem hihetem, hogy anyáink eltékozolták volna az időt, melyet a fazék mellett töltöttek. A gyógyfüvek és theák körüli ismereteiket oly elveszett tudománynak tekintem, melyet jó volna újra fölfedeznünk. Bizonyos vagyok abban, hogy akármelyik női munka, mely bizonyos ügyességet kíván meg, ép úgy képzőleg hat az agyra, mint idomítólag a kézre. Inkább szeretném, ha szerény házinőnek tartanának, mint a tudományos műveltség csoda jelenségének. „Üres tartalmatlan műveltség“ rossz dolog, mint rossz minden tartalmatlanság és a nrint a valódiság olyan szükséges a tanuló szobában, mint akár a műhelyben, akár a bíró székén. Az értelem képzése, mint minden egyéb képzés, erkölcsiségünket erősítő eszköz és minden áron törekedjünk valódiságra és ne vezessen az álszemérem, azonban óvakodjunk a Desdemonától ugyan azt az értelmi fejlettséget követelni, a mit Portiától várhatunk. (Desdemona a női gyermetség, Portia a női finom elme és leleményesség örökszép alakjai Shakespearénél. Desdemona „Othelo“ Portia a „Velencei Kalmár“ hősnője). Az utóbbi tanultsága és leleményes esze kétségen kívül fokozta báját; de nagyon sok bájos női alak létezik, kiből sem az iskolákban átadott tudomány, sem a tanítók ügyessége sem teremtené meg se egyikét se másikat a felhozott két alaknak. Oly nevelési elvre van szükségünk, mely mindenkinek természeti hajlamainak megfelelő fejlődést enged meg; és habár az értelmi képzettség és eleveenség értékét elismerjük, ne feledjük, hogy a jellem szépsége egyiktől sem függ kizárólag.

Azt gondolom, hogy lehetőség határai közt minden nő fölülíthet környezetében minden szemet, minden szívet ott-honi bája, kellemes öltözete, kedves személyisége és mindenek felett szép belvilága által, melynek a külső csak öszhanggal teljes kifejezése. És habár a kellem Isten ajándéka és nem az emberek műve, mégis törekedhetünk arra, hogy ne tegyük bensőnket sivárrá, ne fokozzuk hiányainkat, fer-

deségeinket, ne akarjunk csodákat véghez vinni, és ne kontárkodjunk bele a szerető anyatermészet nevelésébe, eljárárásába.

Mind annak a mi nő, szüksége van friss levegőre, mapfényre, üdítő harmatra, elegendő térre és fesztelen, korlátlan szabadságra. Adjatok a leányoknak egy-egy ódes pihenő órát, melyet a fák közt, a mezőkön, a csergendező patlak mellett tölthet el a nélkül, hogy mindegyre háborgatná a közelgő vizsgálat gondolata vagy annak tudata, hogy lezáróját elhanyagolta. Elhíheti a kedves olvasó, hogy e leánynak

„A fák is beszélnek, tanítja a csermely
Kő is prédikálja a jót néma nyelvvel.“

A természet mért ne szólna ugy a tanuló leányról, mint Wordsworth Lucyjáról:

„E lányt magamévá teszem
Legyen ő nekem gyermekem.“

* * *
Életteljes gyönyör növelje
Sugár magasra s szűzikeble
Dagadjon attól sziníg telve.

Ruskin az életteljes (vital) szóra kiváló sulyt fektet. Figyelmeztet arra, hogy van az elragadtatásnak élet-emésztő faja is. De az ily elragadtatást nem a természet keblén lehet érezni: ehez az erőknek, ligeteknek, magányos pihenő helyeknek, hol felettünk az ég kék boltja mosolyog és lábunk alatt a zöld moha van, semmi közük.

A tornászat is jó — modjával, hanem a nehéz tanulmányok által tulfeszített idegeket erőszakosan támadja meg az izomerő megfeszítésével. A régi táncz és séta sincsenek haszon nélkül. Egyet értek Eliottal, hogy a táncz az erkölcsi illem nagy mestere és Walter Scottal tartok, ki leányait lovagolni tanítá, hogy ne — hazudjanak.

De ezek közül egyik sem teszi meg leányainkra azt a kedves benyomást, melyről Wordsworth emlékezik meg. Miranda (Shakespear legbájosabb női alakja) báját a természetel való érintkezés adja meg.

Meggőződése, hogy könnyebb a pusztá értelmiséget nevelni, mint a jellemet a maga teljességében kifejlődésre juttatni, pedig az utóbbi sokkal fontosabb az előbbinél és Sydney Dobelnek adok igazat, ki azt mondá, hogy nem elég egy nőben a jószág; legyen benne szép-jószág — jószág, mely erőteljes és indulatos, de derült, öszhangzatos, egyensúlyozott, nyugtalanosság, vagy heves összeütközések által meg nem háborított.

És tünődve kérdelem önmagamtól: vajon a lázas sietőség és mozgalmasság e korában, midőn az iskola terme zsufolásig telik meg és a jó bizonyítványért heves verseny tartja a kedélyeket izgatottságban, alkalmas-e arra, hogy ily természetű jószágot adjon a jellemnek?

Egy iskola, mely két három száz növendéket számlál, nem nélkülözheti az osztályozás a kor és készütség tekintetében. Az osztályozásnak elvszerűnek, pontosnak és határozottnak kell lennie. Hitem szerint a gyorsan megejtett osztályozásnak meg van előnye mellett hátránya is. Az átlagos eredmény jó, de az egyéni kockázat is nagy. Soha sem kedveltem ugy a pompás disz kertet, melyben a pe-largonium — viola és calceolaria-csoportok csillogó egyformaságban diszelegnek; jobb szeretem a régimódi virágos kerteket, melyben gyümölcsfák, rakva virággal vagy gyümölcsrel állanak itt vagy amott a magyal bokrok között, s nem hiányzik a szászszor széppel rakott ágyás és a völ-

gyi liliommal sűrűn ellepett szeglet sem. Kikelet kezdetén az egyedülletet kedvelő hóvirágnak meg van engedve, hogy nőjön egyedül, és soha sem gyötrik el azzal, hogy természeti sajátosságából kivetközve pompás növénynek álljon be. Minden virágnak meg van az ő természetes fejlődésével járó kellemes szépsége, és mégis más valami mint va d virág; erőteljesebb, mélyebb árnyat színel, tökéletesebb alakkal bír. Minden virág külön gondot ad a kertésznek. A rózsafa oltásra vár, a háromszínű violát jobb ha vágják; más virág sok vizet kíván. Ugyanazon talaj nem jó mindeneknek; nem jó ugyanazon táplálék. És midőn minden meg van téve, a kert valami bevezetetlen, rendszeretlen szint ölt. És mégis elragadtatással szemlélem, örvendek, hogy köz parkjaink gazdag virág ágyait nem látom; nem látom azon mesterséges úton „művelt” virágokat, melyeket kényszerítettek arra, hogy magas színvonalat érjenek el, minék árát néhány gyengébb növény adta meg, mely természetesen a nagy erőfeszítésben elpusztult.

Képzem, hogy nem egy munkában kifáradt atya meg anya sohajtva teszi félre e lapot és türelmetlenül tör ki e szavakra: — „mi is szeretnénk ilyen békés nyugalmat nyújtó kerteket” gyermekeink számára; de az idő, melyet nevelésre lehet fordítanunk, nagyon csekély; a kevés jövedelmünkől, a neveletésre elszakítható pénz még csekélyebb. Azt az eszközt kell megragadnunk, mely kínálkozik, és a felsőbb leány-iskolák megadják a lehető legjobb módot arra, hogy gyermekeink képzésben részesüljenek. És elfogadom, hogy ez utóbbi állítás alapján igaz. A felső leány-iskolák a lehető legolcsóbb nevelést adják meg, ha csak a népiskola által adottat nem vesszük tekintetbe.

Csak hogy az iskolai nevelés ne vágjon bele és ne tegye feleslegessé a házi nevelést.

Ha azon veszély iránt élénk érzékkel bírsz, melynek leányod lelke ki van téve, ebben már megtalálád a mentő eszközt is. Ha költséges nevelést nem bír meg erszényed; az értelmi fejlődésre ösztönt, nemes ambíciót, tisztességes társaságot talál a nyilvános iskolában; nem is szólva az alapos képzésben részesült tanítók lelkiismeretes oktatásáról; de odahaza nincs az a szegénység, mely megfossa leányodat szeretetednek nevelő hatásától és amaz isteni, a te szeretetednél magaszosabb, mélyebb és egyetemesebb szeretettől. Az erszény lehet üres, de e körülmény miatt még lélegzheti leányod az egyszerű élet és emelkedett gondolkodás „tisza légkörét.” A szükség legnagyobb foka sem zárhatja el előtte a tavasz, a nyár, ősz, tél édes hatását. A csekély jövedelem nem takarhatja el szemei előtt a kék ég boltozatját, nem vakíthatja el őt, hogy ne lássa a csilagtábor égi honát. Csak a te kezéd zárhatja el az ajtót, akár a tiedet, akár a szomszédét, hogy ne nézhessen leányod a kisdetek közé, kik játszanak és a kik a nőiség legjobb fejlesztői. Csak a te parancsod csukhatja be előtte a szent könyvet, tudatlan vakbuzgóságból, tilthatja el Isten templomából vagy szűkkeblű felkezettségéből vagy szűkkeblű hitetlenségéből.

És a nevelés nem végződik az iskolában. Anyák elküldhetik leányaikat oly helyre, melyről ők vastag tudatlanságukban elmondják, hogy ott a nevelést, befejezik, de az istennek leányai nem fejezik be soha nevelkedésüket. Az Úr sok oly úton vezetve neveli leányát, melyet mi nem választottunk volna — szenvedéseken, kísértésen, önfeláldozáson keresztül. Az élet nehéz iskola, de nem megalázó; és a szegénység gyakran a heroismus szülő anyja. Az anya sokat tehet leányáért, de csak a nagy mester: képezhet belőle:

Tökélyes nőt, ki int szelíden,
Ov, véd, enyhít, uralg a szíven;
És mégis szende, tiszta szellem,
Kiben ragyog az égi kellelem.

H. I.

Nyilt kérelem magyar honfitársaimhoz. *)

Van Magyarországnak egy kis kerülete; ha nevét a magyar kimondja, szíve földobog.

Zengzetes nyelvünkön „hazánk gyöngy”-nek szokták nevezni. A legelső magyar ember, a világon legnépszerűbb uralkodó, „a magyar korona legszebb gyöngy”-nek nevezte.

Fölösleges kimondanom, e kis magyar haza nem egyéb, mint Fiume városa és kerülete: az egyetlen magyar tengerpart.

Mióta e várost és kerületét hazánk ismét magáénak mondja, óriási áldozatokkal és rohamos gyorsasággal emelik azt hazánk ügyeinek intező férfiai azon magaslatra, melyen a tenger fölötti egyeduralmát féltő szomszédos tengervárossal szemben immár bátran léphet a verseny küzdterére.

Fiume- és vidékének lakói nemesen érzik hálájukat az anyaország iránt.

Azon intézetek, melyek a magyar állam költségén az általános és tudományos műveltség előmozdítása szempontjából városunkban emeltettek és mindinkább nagyobb emelkedésnek örvendenek, még közelebb hozta a lakosság szívét az anyaországhoz.

Egy szent kötelék azonban még mindig hiányzik, mely hivatta volna betetőzni, állandóul biztosítani és mintegy megpecsételni az olasz- és magyarajku magyar hazafiak érdekegységének érzelmét; és ez:

a magyarajku polgártársak rokonszenvének tetteken nyilvánítása ott, ahol azt a magyar tengerpart lakói igénylik.

A fumei olaszajku lakosság zöme szegénységgel küzd. Gyermekei neveltetésére nem telik azon maroknyi földből, melyet Karszt sziklái közzé maga hord az önfentartási ösztöntől üzetve, hogy az áldott éghajlat bőkezűségében részesülhessen.

És mig a horvátajku testvéreink által városunkban fentartott nevelőintézetnél a szegényebbsorsú növendékekre minden lehető anyagi kedvezmény halmoztatik a nevelés ügybuzgó barátai által; addig az olaszajku nép részben azon helyzetnek van kitéve, hogy vagy kénytelen elvonni gyermekét a magasabb kiképzés áldásaitól, vagy oly intézetbe küldeni, melynek szelme az ő érzelmeivel ellenkezik; — és így rá nézve füstbe mennek azon nagy áldozatok, melyeket a magyar állam ép az ő gyermekei neveltetése végett hozott.

Azt hiszem, és velem együtt mindazok, a kik e viszonyokat ismerik, legbensőbbben meg vannak arról győződve, hogy a szent kötelék, mely fumei testvéreinket állandóul és felbonthatlanul a magyar nemzettesthez fűzné, nem egyéb, mint:

a magyar hazafiság adománya a fumei állami fel-

*) A legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe. Adományokat szerkesztőségünk a legnagyobb készséggel fogad és juttat rendelkezése helyére. Szerk.

Melléklet a „Család és Iskola“ 15-ik számához.

sőbb közléptanodába járó szegénysorsú növendékeknek író-szerekekkel, könyvekkel, ruhával és esetleg étellemezzel való fölsegélyezésére.

Magyarok!

Teremtsetek fiamei testvéreitek gyermekei részére segélyalapot!

Tettekben nyilvánuló hazafiságtokra appellálok, midőn a haza nevében e kéréssel fordulok hozzátok.

Viszonozzátok, legalább részben, azon páratlan áldozatot, melyet Fiume hozott Szegedért!

Minden legcsekélyebb adományt is köszönettel fogadok és nyilvánosan nyugtázok.

A begyűlt adományok gyümölcsözés végett a fiu-me-i takarékpénztárba helyeztetnek el, és azok kamatai a fiu-me-i magas kormányzóság útján kinevezendő gondnokság által fognak a szent célra fordíttatni.

Fiume, szeptember 8. 1880.

Dr. Zafféry Károly,

a fiu-me-i állami felsőbb középtanoda igazgatója.

IRODALOM.

Szép tevékenységet fejt ki a buzgó dr. Émericzy Géza a tankönyv-irodalom terén. Alig pár hava mult, hogy a népiskolai tanterv szerint kidolgozott földrajz-füzeteit (4 füzet a népiskolai III. IV. V. és VI. osztályok számára) igéri kibocsátani és hívta fel az érdekletteket; és már újlag egy 10 ivnyi Részletes és általános Tanítástant bocsátott ki, mely mű a tanítók és tanító-képezdei tanulók számára van kidolgozva. E művet behatóan fogjuk annak idejében ismertetni; most csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy e mű beosztásából látható, hogy teljesen gyakorlati irányban kíván haladni. Előbb tárgyalja magát a tananyagot, azután tér át az elvontabb bölcselemi gondolkodást igénylő tanalakra; és végre emelkedik a tanítás elveire, eszközeire és személyeire. E beosztásnál a paedagogiának annyira hangoztatott, oly sokat ígérő módon irányul kitűzött, de oly felette ritka esetben követett amaz elvét: „haladj a könnyebbről a nehezebbre“ törekszik alkalmazni. Behatóbb ismertetés feladata megmutatni: mennyiben ért célzt szerző e művével. Annyit futólagos beletekintésre is látunk, hogy könnyen érthető nyelven értekezik a nehezebb paedagogiai kérdésekről, mi minden esetre művének csak előnyére szolgál. Dr. Émericzy mindkét műve kapható Budapest, Dobrowsky és Frankénál, a földrajzi füzetek 20 kr-ával, a tanítástant 1 frt 30 kr-ért.

A Figyelő szeptember havi füzeté méltó módon sorakozik e dicséretes buzgalommal szerkesztett folyóirat többi számaihoz érdekesség tekintetében. E füzetet dr. Deák Elek tollából Erdélyi Jánosról írott meleg megemlékezés nyitja meg; ezután folytatása következik Endrődi Sándor „Dugonics“-a. E számban Dugonics irodalmi mun-

kásságát behatóan tárgyalja. Ezután még kiválóan érdekes dr. Jancsó Benedek: „Pereszlyényi Pál nyelvtudománya“ cz. cikke. Petőfi „Őrlüt“-jéről. Porzsolts Kálmán ír könnyed elmefuttatást. Bértesi János egy földműves költőről (Jakab Ferencz) emlékezik meg. Varázséji Gusztáv a Keglevich grófokról mint költőkről ír. Berekeszti a füzetet az „irodalom történeti repertorium“ id. Szinyeyi József tollából. Előfizetési ár: 8 frt.

A Magyar Lexicon 62. és 63. füzeté megjelent. E füzetek az e betű folytatását képezik. A 62. füzeté magyar és néhány idegen fajta kakas és tyúk, a 63.-hoz a párisi csillagda egyenlítői és délköri távcsövének képei vannak mellékelve. E vállalat rég túlhaladta a kezdetben tervbe vett mérvet. A füzetek száma egyre szaporodik — nem csekély szöszaporítás mellett — de az elvégzendő munka sehogy sem akar apadni. Egyóbaránt e füzetek sok használható és tanulságos magyarázatot foglalnak magukban.

Előfizetési felhívást küldött be szerkesztőségünkhez Hennicke Rezső Győrből „Egyetemes magyar népdal-gyűjtemény“, mely két részre szakad. Az egyiknek czime: magyar dal Album, mely mintegy 200 népdallamot tartalmaz, a másiké: magyar dalár, mely a dallamokra ónekelni szokott mintegy 400 magyar dalt foglal magában. Előfizetési ára mindkét résznek 1 frt 60 kr., füzve, díszkötésben 3 frt 40 kr. Előfizetések a fennevezett Hennicke könyvkereskedésébe czimzendők.

— „Kertészeti kézikönyv“ című műre nyitott előfizetési felhívást Biró Pál, a debreczeni m. kir. gazdasági intézetnél fő kertész. A mű 3, esetleg 4 kötetre terjed, melyeknek tartalma: gyümölcsfa kertészet, konyha-kertészet; gazdasági fatenyésztés és szőlőművelés. Az első kötet (Gyümölcsfa-kertészet) ára 1 frt 20 kr. Az előfizetési pénzek szerzőhöz Debreczenben czimzendők. Ajáljuk a néptanítók becses figyelmébe.

VEGYESEK.

— A helybeli polgári iskolához tanfelügyelő Váradi Károly eltávoztával üresedésbe jött magyar nyelvi tanszékre, melyet a történelem tanításával kötöttek egybe a felügyelő bizottság dr. Ferenczi Zoltánt, a ref. közléptanoda jeles segéd-tanárát választotta el, kiből remélhetőleg nem csak a polgári iskola nyert jó tanerőt, de tantesületünk is munkás és buzgó tagot. Őszinte örömmel fejezzük ki e választás felett.

— Nagy alapítvány, Pánthy Endre monostori apát, egri egyházmegyei kanonok a Török-Szt.-Miklóson felállítandó 3 tanterem és 6 osztályból álló s már most megnyitott leányiskola építésére 35,000 frtot és ezen iskolánál az oktatás vezetésével megbízott paulai szent Vinczéről nevezett irgalmas nővérek díjazására az egri egyházmegyei alapítványi pénztárba 22,000 frtnyi összeget befizetett. A közoktatásügyi miniszter ur a nemes lelkű tanügy barátának hazafias áldozatkészségeért elismerését és köszönetét fejezte ki.

— **A tanítónő-képzés reformja.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter a polgári tanítónőképzede (sugar-uti tanítónőképzede) érdekében több korszerű reform-intézkedést rendelt el. A polgári tanítónő-képzede kapcsán ugyanis elrendelte a gyakorló iskolák felállítását, melyeknek első két osztálya már a mostani tanév elején meg fog nyilni. Ez iskolába kisebb leányok vétetnek fel, és pedig a miniszter kívánságára, mint bennlakók is, tehát úgy, hogy a nevezett intézetben lakást, ellátást és házi nevelést is nyerjenek. Ez osztályok számára a beiratások már megnyitattak és a revezett intézetben az igazgatónő, illetőleg helyettese által jelentkezések már most elfogadtatnak. Ezen kívül az intézettel kapcsolatos nőiparra tanműhelyek is kibővítettnek, úgy, hogy azokban 1. az intézet minden növendéke megtalálja az alkalmat a női kézimunkákban való jártasság elsajátítására; 2. hogy a női házi ipar tanítása és terjesztése céljából jeles tanítónők képeztesse; 3. hogy mihelyt lehetséges, állandó nőipari tanműhely álljon fenn, melyben a női munkák főbb ágaiból eladásra készített munkák álljanak az intézet és a kereskedelem rendelkezésére. (N.)

— **A tabáni iskolaszék** szép emlékekkel örökíté meg a megható bensőséggel megült Virág-ünnepélyt. Egy alapítványt tett le 2000 forint aranyjádékban, azon tanulók számára, kik a magyar nyelv tanban legnagyobb haladást tanúsítottak. A „nemzeti szellem tüzes ébresztője“-nek szelleme a kegyeletes megemlékezés e nemével leginkább megelégedhetik a dicső árnyak közt.

— **Pestmegye gr. Zichy Jenő** tervét a népnevelési egyesületek alakítása iránt, melyet Fejérmegye pártolólág terjesztett e törvényhatóság elé, azzal a sajtóságos indokolatall utasította el, mintha Pestmegyében a népnevelés ügye teljesen kielégítő volna. A „Hon“ hasábjain éles cikk jelent meg e határozat ellen és méltán kérde meg elap e törvényhatóság előljáróit: végre van-e hajtva az 1868. 38. t. cz. 1-ső §-sa, mely szerint „minden gyermek 6—12, illetőleg 15 éves kora betöltéseig iskolába járni tartozik.“ E cikk tendenciájára nem reflektálunk, de az csakugyan nem helyes beszéd, hogy a népnevelés ügye teljesen kielégítő, akár Pestmegyében is.

— **Hontmegyében** is általános tanító-egylet alakult. Selmezbányán folyt le az alakuló gyűlés Plachy Bertalan tanfelügyelő elnöklete alatt. Nagy érdekltség mutatkozott. A nagy közönség is élénk részt vett e mozgalomban. Egy időben tanszerkiállítás rendeztek, mely fényesen sikerült. A kiállított tárgyakat alig lehetett elhelyezni három teremben. A kiállításban részt vett a bányász- és erdészakadémia és beküldött tárgyaival különös figyelmet keltettek Dvihalhy tanár faragványai, melynek nagy kelendősege is volt. Magunk részéről csak üdvözölhetjük az új egyletet.

— **A magyar tanfolyam** Pécsen és Besztercebányán is jól sikerült. Ez utóbbi helyen azonban az 52 tanító közül csak 14-et bocsátottak vizsgálatra és ezeknek adtak jogosítást a magyar nyelv oktatásra. Mi lehet az oka ez eljárásnak?

— **A kormány** a Székesfehérvárott eddig

fennállott kereskedelmi iskolának évi 2000 forint szubvencziót adott, s ez által e felette szükséges tanintézet további fennállását lehetővé tette.

— **Az unitárius vallásközönség** iskolájáról nagy gondal egybeállított „Értesítőt“ kaptunk. Ez értesítőben tiszta képet nyerünk a kolozsvári főtanodáról, a tordai és kereszturi középiskolákról. Az egyes intézeteknél létező alapok, egyletek, ösztöndíjak, tanszerek részletesen vannak kimutatva. Ezekből meggyőződhetünk, hogy ez iparkodó és buzgó felekezet a magyar tanügynek nem csekély szolgálott tesz. Az ösztöndíjak, jutalmak, alapítványok, javadalmak összege felmegy 9819 forintra a kolozsvári főiskolánál. A tanulók létszáma volt a kolozsvári főiskolában 327, (az elemiben 71) a tordai középiskolában 153, a székely-kereszturiban 188. Az értesítő ügyesen állítja egybe Kovács János igazgató-tanár, Kolozsvárt. Érdekes dolog megjegyeznünk, hogy ez az első külön kiadott értesítő, az unitárius hitfelekezet intézeteiről.

— **A maros-vásárhelyi ev. ref. collegium** értesítőjét vettük. Az értesítő pontos és lelkiismeretes szerkesztésre vall. Egybeállította Pál Károly tanvezető tanár. Van benne igazgató-tanár Horváth Gáspárnak két lendületes beszéde (megnyitói és zárbeszéd). Szép megemlékezés van ugyan ez értesítőben a maros-vásárhelyi tanoda büszkeségéről, a múlt évben elhunyt Mentovich Ferenczről. A tanodában működött 7 rendes, 2 segéd, 1 szak-tanár. Ezenkívül annyi tanerő, hogy a tanerők összes száma 27. — A tanulók száma ment 539-re, tehát 50-nel többre, mint az 1878/79 tanévben. Összes vagyoni gyarapodás 2290 frt 52 kr., mi jelentékeny összeg. Örvendünk e jeles tanoda előhaladásának.

— **Az elemi iskola** Angliában nagy mérvű haladást tön az utóbbi időkben. Mundella, az új oktatásügyi miniszter kimutatása szerint az utolsó évtíz alatt, az elemi iskolák száma megkétszereződött. 1870-ben volt az elemi iskolák száma 8282; 1879-ben 17166. Megjegyezzük, hogy az állami felügyelet alatt álló iskolákról van szó e kimutatásban. 1870-ben a tanulók száma volt 16.920,53; 1879-ben 3.710,883. A tanítók száma 28,038-ról főlhagott 72,050-re. Az új közoktatásügyi minisztertől az iskolázás terjesztése ügyében még többet várnak az angol tanügy barátai.

Szerkesztői izenetek.

Dr. Émericzy Gézának. Fogadja szives köszönetemet. Lesz gondom küldött művének ismertetésére. Az ígért közleményt várom. B. L. k. a.-nak. Átnéztem. Nézetemet személyesen fogom megmondani. Nincs-e valami a fiókban? A vidéki tantszerekről bármily közlemények, de kivált egy-egy gyakorlati kérdés vitájáról szóló tudositásnak a legnagyobb készséggel nyitom meg a lapok hasábjait.